

Сборник съдебна практика

ЗАКЛЮЧЕНИЕ НА ГЕНЕРАЛНИЯ АДВОКАТ
У. ВОТ
представено на 24 октомври 2017 година¹

Дело C-353/16

МР
срещу
Secretary of State for the Home Department

(Преюдициално запитване, отправено от Supreme Court of the United Kingdom (Върховен съд на Обединеното кралство))

„Преюдициално запитване — Политика относно убежището — Минимални стандарти за предоставяне на статут на бежанец — Условия, при които може да се търси субсидиарната закрила — Усложнения вследствие на изтезания в страната на произход — Опасност от тежко посегателство върху психологичното здраве на молителя при връщане в страната му на произход — Липса на подходящо лечение на заболяванията в страната на произход“

I. Въведение

1. Може ли гражданин на трета страна с усложнения вследствие на извършени в страната му на произход изтезания, но който вече не е изложен там на опасност от такова отнасяне при евентуалното си завръщане, да получи субсидиарна закрила, поради това че за психологичните му разстройства няма да могат да бъдат осигурени подходящи грижи от системата за здравеопазване на тази трета страна?
2. В настоящото дело от Съда се иска по същество да отговори именно на този въпрос. Съдът ще има възможност да се произнесе отново по член 2, буква д) и член 15, буква б) от Директива 2004/83/ЕО², а при условията на евентуалност, и по член 3 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи³ и член 14, параграф 1 от Конвенцията против изтезанията и други форми на жестоко, нечовешко или унижително отнасяне или наказание⁴.
3. В края на анализа си ще предложи на Съда да постанови, че член 2, буква д) и член 15, буква б) от Директива 2004/83 не задължават държавите членки да разширяват обхвата на режима на субсидиарна закрила, така че да обхваща случай като разглеждания в главното производство, при това независимо от член 3 от ЕКПЧ и член 14, параграф 1 от Конвенцията против изтезанията.

¹ Език на оригиналния текст: френски.

² Директива на Съвета от 29 април 2004 година относно минималните стандарти за признаването и правното положение на гражданите на трети страни или лицата без гражданство като бежанци или като лица, които по други причини се нуждаят от международна закрила, както и относно съдържанието на предоставената закрила (ОВ L 304, 2004 г., стр. 12; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 7, стр. 52).

³ Подписана в Рим на 4 ноември 1950 г., наричана по-нататък „ЕКПЧ“.

⁴ Приета в Ню Йорк на 10 декември 1984 г., наричана по-нататък „Конвенцията против изтезанията“.

II. Правна уредба

A. Международното право

4. Член 14, параграф 1 от Конвенцията против изтезанията гласи:

„В своята правна система всяка държава — страна по конвенцията, осигурява правото на жертвата на изтезания да бъде обезщетена и да има предвидено от законодателството право на справедливо и адекватно обезщетение, включително средства за възможно най-пълна реабилитация. В случай на смърт на жертвата, настъпила в резултат на изтезания, правото на обезщетение се предоставя на лицата, които са били на нейна издръжка“.

5. Член 3 от ЕКПЧ гласи:

„Никой не може да бъде подложен на изтезания или нечовешко или унижително отнасяне или наказание“.

B. Правото на Съюза

6. Съображения 9, 25 и 26 от Директива 2004/83 гласят:

„(9) Гражданите на трети страни или лицата без гражданство, на които е разрешено да пребивават на територията на държавите членки на основания, различни от необходимостта от международна закрила, а по [преценка на държавата като проява на добра воля] или по хуманитарни съображения, не попадат в приложното поле на настоящата директива.

[...]

(25) Необходимо е да се определят критериите, на които трябва да отговарят търсещите международна закрила, за да могат да кандидатстват за субсидиарна закрила. Тези критерии би трябвало да бъдат определени на основата на международните задължения, произтичащи от актовете за правата на човека и вече съществуващите практики в държавите членки.

(26) Опасностите, на които изобщо е изложено населението или част от населението на една страна, обикновено не представляват сами по себе си индивидуални заплахи, които могат да бъдат квалифицирани като тежки посегателства“.

7. Член 2 от тази директива гласи:

„За целите на настоящата директива:

[...]

A) „лице, което може да търси субсидиарна закрила“ е всеки гражданин на трета страна или всяко лице без гражданство, което не отговаря на условията за бежанец, но за което има сериозни и потвърдени основания да се смята, че ако бъде изпратено обратно в страната си на произход, или в случай на лице без гражданство — в страната на обичайното си пребиваване, би било изложено на реална опасност от тежки посегателства, така както те са

определени в член 15, като по отношение на това лице не се прилага член 17, [параграфи] 1 и 2, или като се взема под внимание опасността, това лице не може или не желае да получи закрилата на тази страна;

[...]“.

8. Член 3 от посочената директива предвижда:

„Държавите членки могат да приемат или да запазват по-благоприятни стандарти за определяне на лицата, които отговарят на условията за предоставяне на статут на бежанец, или на лице, което може да получи субсидиарна закрила, както и да определят съдържанието на международната закрила, доколкото тези стандарти са съвместими с настоящата директива“.

9. Член 4, параграф 4 от Директива 2004/83 гласи:

„Фактът, че молител вече е бил преследван или вече е понесъл тежки посегателства, или е бил обект на директни заплахи за подобно преследване или подобни посегателства е сериозен признак за основателни опасения на молителя от преследване или от реален риск да понесе тежки посегателства, освен ако съществуват определени основания да се смята, че това преследване или тези тежки посегателства не биха се повторили“.

10. Член 6 от тази директива предвижда:

„Субектите на преследванията или на тежките посегателства могат да бъдат:

- а) държавата;
- б) партии или организации, които контролират държавата или значителна част от нейната територия;
- в) недържавни субекти, ако може да бъде доказано, че субектите, посочени в букви а) и б), включително и международните организации, не могат или не искат да предоставят закрила срещу преследванията или тежките посегателства по смисъла на член 7“.

11. Член 15 от посочената директива гласи:

„Тежките посегателства са:

- а) смъртното наказание или екзекуцията, или
- б) изтезанието или нечовешкото или унизителното отнасяне или наказание, наложени на молител в страната му на произход, или
- в) тежки и лични заплахи срещу живота или личността на цивилно лице поради безогледно насилие в случай на въоръжен вътрешен или международен конфликт“.

12. Член 16 от Директива 2004/83 предвижда:

„1. Гражданин на трета страна или лице без гражданство престава да бъде лице, което може да се ползва със субсидиарна закрила, когато обстоятелствата, оправдали предоставянето на тази закрила, престанат да съществуват или са претърпели развитие до такава степен, че тази закрила вече не е необходима.“

2. За целите на прилагането на параграф 1 държавите членки вземат под внимание промяната в обстоятелствата, като определят дали тя е достатъчно значима и не е временна, така че лицето, което може да се ползва със субсидиарна закрила, вече да не бъде изправено пред реална опасност от тежки посегателства“.

III. Фактите по спора в главното производство и преюдициалният въпрос

13. MP, гражданин на Шри Ланка, пристига в Обединеното кралство през януари 2005 г. и му е издадено разрешение за пребиваване като студент. Продължаването на това разрешение за пребиваване му е отказано на 11 декември 2008 г.

14. На 5 януари 2009 г. заинтересованото лице подава молба за убежище, като посочва, че е бил член на организацията „Тигри за освобождение на Тамил Илам“ (наричана по-нататък „LTTE“), бил е задържан и изтезаван от силите за сигурност в страната си на произход и че ако се върне в тази трета държава, има опасност отново да бъде подложен на малтретиране.

15. На 23 февруари 2009 г. молбата е отхвърлена, тъй като не е доказано, че молителят ще бъде отново в опасност при завръщане в страната си на произход.

16. MP обжалва това решение пред Upper Tribunal (Висш съд, Обединено кралство), като представя медицински документи, доказващи, че има усложнения вследствие на изтезания, страда от посттравматичен стресов синдром, както и от депресия, демонстрира склонност към самоубийство и решимост да сложи край на живота си при завръщане в страната си на произход. Тази юрисдикция все пак отхвърля жалбата на заинтересованото лице, от една страна, тъй като се основава на Конвенцията за статута на бежанците⁵, както и на Директива 2004/83, и от друга страна, тъй като не е доказано, че MP продължава да бъде в опасност в страната си на произход.

17. При все това Upper Tribunal (Висш съд) уважава жалбата на MP, в частта, която се основава на разпоредбите на член 3 от ЕКПЧ, поради това че по същество, ако жалбоподателят бъде изпратен обратно в страната си на произход, той не би могъл да получи подходящите грижи с оглед лечението на психологичното му разстройство в нарушение на този член.

18. Това решение е потвърдено от Court of Appeal (England and Wales) (Апелативен съд (Англия и Уелс), Обединено кралство), който приема, че Директива 2004/83 не обхваща случаите по член 3 от ЕКПЧ, в които опасността се отнася до здравето или извършването на самоубийство, а не до преследването.

19. MP обжалва това решение пред Supreme Court of the United Kingdom (Върховен съд на Обединеното кралство), запитващата юрисдикция по делото. Той твърди, че Директива 2004/83 не може да има толкова тясно приложно поле, каквото е очертано в тълкуванията на първоинстанционния и въззивния съд, че е трябвало да се ползва със субсидиарна закрила, от една страна, поради понесеното в миналото малтретиране в страната му на произход, което е причина за неговото разстройство, и от друга страна, поради липсата на инфраструктура, предлагаща подходящи грижи за усложненията в състоянието му в страната на произход. Според жалбоподателя в главното производство липсата на опасност от малтретиране в бъдеще при завръщане в страната на произход не следвало да се взема предвид при преценката на правото му да се ползва от субсидиарна закрила.

20. Запитващата юрисдикция счита, че този въпрос досега не е бил прецизно разглеждан в практиката на Съда, нито в тази на Европейския съд по правата на човека.

⁵ Подписана в Женева на 28 юли 1951 г., наричана по-нататък „Женевската конвенция“.

21. При тези условия Supreme Court of the United Kingdom (Върховен съд на Обединеното кралство) решава да спре производството и да постави на Съда следния преюдициален въпрос:

„Попада ли под действието на член 2, буква д) във връзка с член 15, буква б) от Директива 2004/83 реалната опасност от тежки посегателства върху физическото и психологическо здраве на молителя при евентуалното му връщане в страната на произход, произтичаща от предходни изтезания или нечовешко или унижително отнасяне, за които е била отговорна страната по произход?“.

IV. Анализ

22. В самото начало следва да се отбележи, че Съдът разполага с две възможности, за да разгледа настоящото преюдициално запитване. Съдът може да се произнесе в рамките на поставения от запитващата юрисдикция въпрос, т.е. само по тълкуването на член 2, буква д) и член 15, буква б) от Директива 2004/83, но отговорът му може също така да включва преценка на тези разпоредби с оглед на предвиденото в член 3 от ЕКПЧ и на член 14 от Конвенцията против изтезанията.

23. На първо място, що се отнася до отговора, съсредоточен единствено върху разпоредбите на Директива 2004/83, следва да се отбележи, че изцяло буквалното тълкуване на член 15 от тази директива, който определя изчерпателно тежките посегателства, изключва от приложното поле на режима на субсидиарна закрила липсата на подходящи грижи за лечението на разстройство в страната на произход, в която се предвижда да бъде върнато съответното лице.

24. Всъщност текстът на член 15, буква б) от посочената директива е ясен. Той позволява предоставяне на субсидиарна закрила само в случай на опасност от тежки посегателства, които произтичат от изтезания или от нечовешко или унижително отнасяне или наказание, на които би бил подложен в бъдеще молител при завръщане в страната му на произход.

25. Впрочем Съдът е постановил, че трите вида тежки посегателства, определени в член 15 от Директива 2004/83, представляват условия, които трябва да бъдат изпълнени, за да може на дадено лице да бъде предоставена субсидиарната закрила, когато съгласно член 2, буква д) от тази директива има сериозни и потвърдени основания да се смята, че молителят е изложен на реална опасност от такива посегателства в случай на връщане в страната на произход⁶.

26. В случая това тълкуване означава, че MP не може да търси субсидиарна закрила, доколкото е безспорно, че няма опасност да бъде подложен на изтезания при завръщане в страната си на произход, дори ако има вероятност да не получи необходимото лечение, за да се справи със синдрома на посттравматичен стрес, от който страда, поради недостатъците на системата за здравеопазване, и съществува опасност да посегне на живота си при завръщане в страната си на произход.

27. В това отношение Съдът е приел, че рисковете от влошаване на здравословното състояние на гражданин на трета страна, които не произтичат от причинено му умишлено лишаване от грижи, не се обхващат от член 15 от Директива 2004/83. Член 15, буква б) от тази директива дефинира тежкото посегателство, свързано с подлагането на гражданин на трета страна, в неговата страна на произход, на изтезание или на нечовешко или унижително отнасяне или наказание⁷.

6 Решения от 17 февруари 2009 г., Elgafaji (C-465/07, EU:C:2009:94, т. 31), от 30 януари 2014 г., Diakité (C-285/12, EU:C:2014:39, т. 18) и от 18 декември 2014 г., M'Bodj (C-542/13, EU:C:2014:2452, т. 30).

7 Решение от 18 декември 2014 г., M'Bodj (C-542/13, EU:C:2014:2452, т. 31 и 32).

28. Съгласно тази съдебна практика от тълкуването на член 6 от посочената директива следва, че въпросните тежки посегателства трябва да се състоят от действията на трето лице и не могат да произтичат само от общите недостатъци на системата за здравеопазване в страната на произход⁸.

29. Ще припомня, че макар при определени особени обстоятелства страданията, дължащи се на заболяване, да могат да съставляват нечовешко или унижително отнасяне⁹, това не променя факта, че в случая отсъства един от основните критерии за предоставяне на субсидиарна закрила, а именно установяването на субект в основата на посегателството, срещу когото е наложително осигуряването на закрила.

30. Всъщност, за може на дадено лице да бъде предоставена субсидиарна закрила, не е достатъчно да се докаже, че то би било изложено на опасност от нечовешко или унижително отнасяне след завръщане в страната му на произход. Следва да се установи, че тази опасност произтича от фактори, дължащи се на преки или непреки, но винаги преднамерени действия на публичните органи на тази страна, било поради това, че заплахите срещу личността на заинтересуваното лице се дължат на действия от органите в страната, на която то е гражданин, или се толерират от тях, било поради това, че тези заплахи се дължат на действия на независими групировки, срещу които посочените органи не са в състояние да осигурят ефективна закрила на своите граждани.

31. В случая обаче на лице, чието здравословно състояние изисква медицински грижи и което не би могло да получи подходящо лечение в страната си на произход, нечовешкото или унижително отнасяне, на което има опасност то да бъде подложено при завръщане в тази страна, не се дължи на умишлено действие или бездействие на публичните власти или на независими органи на държавата и не е насочено срещу определено лице.

32. Тук фактически липсва един от основните критерии за предоставяне на субсидиарна закрила, а именно пряката или непряка отговорност на публичните органи на страната на произход при извършване на съответното тежко посегателство, срещу което е наложително предоставянето на закрила.

33. Ето защо в положение като разглежданото в главното производство предоставената от държавата членка закрила не би обслужвала потребност от международна закрила по смисъла на член 2, буква д) от Директива 2004/83 и следователно не би могла да се впише в общата европейска система за убежище.

34. От това следва, че рискът от влошаване на здравословното състояние на гражданин на трета страна, страдащ от психологично разстройство, който произтича от липсата на подходящо лечение в страната му на произход, без да е налице лишаване от грижи, което му е причинено умишлено, не би бил достатъчен, за да доведе до предоставяне на субсидиарна закрила¹⁰, при положение че разстройството, от което страда молителят, е резултат от предходни изтезания, на които той е бил подложен в страната си на произход.

35. В този смисъл изобщо няма основание да се приеме, както предлагат жалбоподателят в главното производство и Република Полша, че единствената разлика с делото, по което е постановено решение от 18 декември 2014 г., *M'Vodj*¹¹, а именно фактът, че разстройствата на MP са резултат от усложнения, свързани с предходни изтезания, на които заинтересуваното

⁸ Решение от 18 декември 2014 г., *M'Vodj* (C-542/13, EU:C:2014:2452, т. 35).

⁹ Вж. заключението ми по дело *M'Vodj* (C-542/13, EU:C:2014:2113, т. 44—46 и цитираната практика на ЕСПЧ). Вж. също така ЕСПЧ, решение от 29 април 2002 г., *Pretty c/y Обединено кралство* (CE:ECHR:2002:0429JUD000234602, § 52).

¹⁰ Решение от 18 декември 2014 г., *M'Vodj* (C-542/13, EU:C:2014:2452, т. 36).

¹¹ C-542/13, EU:C:2014:2452.

лице е било жертва в страната си на произход, а не с настъпило по естествен път заболяване, е от естество да доведе до отклонение от условията за предоставяне на субсидиарна закрила, произтичащи от разпоредбите на Директива 2004/83 и тълкуването им, направено вече от Съда¹².

36. Ето защо следва да се предложи на Съда да постанови, че определението по член 2, буква д), разгледано във връзка с член 15, буква б) от Директива 2004/83, не включва реалната опасност от тежки посегателства върху физическото и психологично здраве на молителя при евентуалното му връщане в страната на произход, произтичаща от предходни изтезания или нечовешко и унижително отнасяне, за които е отговорна страната на произход.

37. На второ място, в случай че Съдът иска да даде по-всеобхватен отговор, който да позволява тълкуване на разпоредбите на Директива 2004/83 във връзка с член 3 от ЕКПЧ и член 14, параграф 1 от Конвенцията против изтезанията, би следвало да се изложат следните съображения.

38. От една страна, що се отнася до член 3 от ЕКПЧ, съдебната практика вече дава важни отправни точки.

39. В самото начало следва да се припомни, че Съдът вече е приел, че гарантираното от член 3 от ЕКПЧ основно право представлява част от основните принципи на правото на Съюза, за чието спазване следи Съдът, и че практиката на Европейския съд за правата на човека трябва да бъде взета предвид при тълкуването на обхвата на това право в правния ред на Съюза, като член 15, буква б) от Директива 2004/83 по същество съответства на член 3 от ЕКПЧ¹³.

40. Съдът обаче приема, че от съображения 5, 6, 9 и 24 от Директива 2004/83 става ясно, че макар тази директива да цели допълване на закрилата на бежанците, закрепена в Женевската конвенция, посредством субсидиарната закрила, като идентифицира лицата, които реално се нуждаят от международна закрила, нейното приложно поле не обхваща лицата с разрешение за пребиваване на територията на държавите членки поради други съображения, а именно по преценка на държавата като проява на добра воля или по хуманитарни съображения. Задължението за тълкуване на член 15, буква б) от Директива 2004/83 при съобразяване с член 3 от ЕКПЧ, на който по същество съответства, не е в състояние да постави под съмнение това тълкуване¹⁴.

41. Постановено е обаче също така¹⁵, че тълкуването на член 15 от Директива 2004/83 от гледна точка на член 3 от ЕКПЧ може да даде възможност за предоставянето на субсидиарна закрила, но само в много редки случаи и когато хуманитарните съображения срещу извеждането от страната са императивни в съответствие с практиката на Европейския съд по правата на човека¹⁶.

12 Решение от 18 декември 2014 г., *M'Vodj* (C-542/13, EU:C:2014:2452).

13 Решение от 17 февруари 2009 г., *Elgafaji* (C-465/07, EU:C:2009:94, т. 28). За припомняне на тълкуването на член 3 от ЕКПЧ от Европейския съд по правата на човека вж. ЕСПЧ, решение от 28 февруари 2008 г., *Saadi c/y Италия* (СЕ:ЕCHR:2008:0228JUD003720106, § 134 и 135), както и от 21 януари 2011 г., *M.S.S. c/y Белгия и Гърция* (СЕ:ЕCHR:2011:0121JUD003069609, § 219 и сл.). В това решение Европейският съд по правата на човека припомня, че отнасянето, забранено от член 3 от ЕКПЧ, трябва по-специално да е с минимално ниво на тежест, умишлено причинено, унижително и опозоряващо.

14 Решение от 18 декември 2014 г., *M'Vodj* (C-542/13, EU:C:2014:2452, т. 37 и 38).

15 Решение от 18 декември 2014 г., *M'Vodj* (C-542/13, EU:C:2014:2452, т. 39 и 40).

16 Вж. по-специално ЕСПЧ, решение от 27 май 2008 г., *N. c/y Обединено кралство* (СЕ:ЕCHR:2008:0527JUD002656505, § 42—45). В това решение Европейският съд по правата на човека посочва, че съдебната му практика се отнася главно до серопозитивни лица, но и други случаи могат изключително рядко да възпрепятстват експулсирането на лица, страдащи от настъпило по естествен път физическо или психическо заболяване.

42. В това отношение според този съд обстоятелството, че в много редки случаи гражданин на трета държава, страдащ от тежко заболяване, не може да бъде експулсиран в страна, в която не съществува подходящо лечение за неговото разстройство, не означава непременно, че заинтересованото лице трябва да получи разрешение за пребиваване в държава — страна по конвенцията¹⁷.

43. Тази съдебна практика би могла да бъде приложена към разглеждания в главното производство случай и би означавала, че държавите членки не са длъжни автоматично да предоставят субсидиарна закрила на лицата, страдащи от разстройства вследствие на предходни изтезания, на които са били подложени в страната си на произход. Всъщност не може да се счита, че случаят с MP е изключителен случай, в рамките на който хуманитарните съображения са императивни.

44. В настоящия случай не е доказано, че недостатъците на системата за здравеопазване сами по себе си представляват нарушение на разпоредбите на член 3 от ЕКПЧ. При все това, ако тези недостатъци водят до усложняване на здравословното състояние на заинтересованото лице, тогава би могло да е налице нарушение на тази разпоредба. Само националният съд може да прецени наличието на подобно нарушение, макар и да изглежда вероятно, че настоящият случай е такъв, като се има предвид посттравматичният стрес, от който страда MP, и опасността от самоубийство, на която той ще бъде изложен при завръщане в страната си на произход. Впрочем първоинстанционният и въззивният национален съд правят извод, че тези разпоредби са нарушени, а от доказателствата по делото следва, че MP няма да бъде върнат в страната си на произход, което не се оспорва.

45. Освен това припомням, че режимът на субсидиарна закрила не трябва да има връзка със съображенията, които са в основата на делото, предмет на главното производство, по което е безспорно, че вече няма опасност молителят да бъде подложен на изтезания при завръщане в страната си на произход.

46. В това отношение Съдът е постановил, че би било в разрез с общата структура и целите на Директива 2004/83 на гражданите на трети страни, намиращи се в положения, напълно лишени от връзка със самата логика на международната закрила, да се предоставят предвидените в нея видове закрила¹⁸.

47. Всъщност и с оглед на изложените вече съображения относно тълкуването на член 2, буква д) и член 15, буква б) от тази директива, ако на молителя бъде предоставена международна закрила, това би бил друг тип закрила съгласно текста в края на член 2, буква ж) от посочената директива. Тази закрила би била предоставена по други съображения, по преценка на държавата като проява на добра воля или би била продиктувана от хуманитарни съображения, основаващи се по-специално на зачитането на член 3 от ЕКПЧ.

48. Законодателят на Съюза очевидно е искал да изключи от приложното поле на Директива 2004/83 положенията, основаващи се на хуманни съображения, в съответствие със съображение 9 от нея¹⁹.

¹⁷ ЕСПЧ, решение от 27 февруари 2014 г., S.J. с/у Белгия (СЕ:ЕCHR:2015:0319)UD007005510, § 118—120). В това решение Европейският съд по правата на човека напомня, че съгласно практиката му гражданите на трети страни, на които е наложена мярка за експулсиране, по принцип не могат да претендират, че имат право да останат на територията на договаряща държава, за да продължат да се ползват от подпомагане и медицински, социални или други предоставяни от експулсиращата държава услуги. Обстоятелството, че в случай на експулсиране от договарящата държава положението на жалбоподателя може да се влоши съществено, и по-специално очакваната продължителност на живота му да намалее значително, само по себе си не е достатъчно, за да доведе до нарушение на член 3 от ЕКПЧ.

¹⁸ Решение от 18 декември 2014 г., M'Vodj (C-542/13, EU:C:2014:2452, т. 44).

¹⁹ Вж. заключението ми по дело M'Vodj (C-542/13, EU:C:2014:2113, т. 60—63).

49. От изложеното по-горе следва, че съвместното тълкуване на разпоредбите на Директива 2004/83 и член 3 от ЕКПЧ не е пречка държавите членки да изключат от приложното поле на субсидиарната закрила лицата в положение като това на МР, които страдат от усложнения, свързани с предходни изтезания, но за които вече няма опасност да бъдат подложени на такова отнасяне при завръщане в страната си на произход, независимо че са изложени на опасност от самоубийство и със сигурност няма да могат да получат необходимото за разстройствата им лечение. В този контекст само националната юрисдикция следва да прецени дали е налице нарушение на член 3 от ЕКПЧ предвид данните, с които разполага.

50. От друга страна, що се отнася до член 14 от Конвенцията против изтезанията, в самото начало следва да се припомни, че разпоредбите на Директива 2004/83 и другите текстове, които са в основата на общата европейска система за убежище, са приети с цел подпомагане на компетентните органи на държавите членки при прилагането на Женевската конвенция, както и на другите относими договори в тази област, съгласно член 78, параграф 1 ДФЕС²⁰. При това положение разпоредбите на тази директива трябва да се тълкуват в светлината на общата структура и цел на тези текстове²¹.

51. Съгласно постоянната съдебна практика обаче правото на Съюза трябва да се прилага самостоятелно спрямо международното хуманитарно право²². Освен това следва да се подчертае, че според Съда международното хуманитарно право и режимът на субсидиарна закрила, предвиден в Директива 2004/83, преследват различни цели и установяват ясно разграничени механизми на закрила²³.

52. Ето защо отбелязвам, че Директива 2004/83 не съдържа никаква разпоредба, която малко или много да се доближава до тези на член 14, параграф 1 от Конвенцията против изтезанията, задължаващи държавите членки да предвидят процедурите и средствата, предоставящи на жертвите на изтезания възможност да получат обезвреда.

53. Само при това положение Съдът би могъл евентуално да изследва дали нарушаването на член 14 от Конвенцията против изтезанията от страна на трета държава, чийто гражданин е молителят, може да окаже влияние върху задълженията на държавите — членки на Съюза, в областта на предоставянето на субсидиарна закрила, които произтичат от Директива 2004/83, така че лицата да се предпазят от всички тежки посегателства.

54. Всъщност от буквалното тълкуване на член 14, параграф 1 от Конвенцията против изтезанията следва, че именно държавата, отговорна за извършените на нейна територия изтезания, по принцип трябва да предвиди средствата и процедурите, предоставящи на съответните лица възможност да получат обезвреда или възможно най-пълна реабилитация²⁴.

55. Цялостният прочит на разпоредбите на тази конвенция действително подкрепя това буквално тълкуване, тъй като член 13 и сл. се отнасят именно за държавата, отговорна за нарушението²⁵. При това положение възниква въпросът дали ако Шри Ланка не спазва задълженията, произтичащи от Конвенцията против изтезанията, по която е страна, това би могло да разшири обхвата на задълженията на държавите членки в областта на субсидиарната закрила.

20 Вж. по-специално заключението ми по дело Danqua (C-429/15, EU:C:2016:485, т. 55).

21 Решение от 7 ноември 2013 г., X и др. (C-199/12—C-201/12, EU:C:2013:720, т. 39 и 40 и цитираната съдебна практика).

22 Решения от 30 януари 2014 г., Diakité (C-285/12, EU:C:2014:39, т. 24—26) и от 14 март 2017 г., A и др. (C-158/14, EU:C:2017:202, т. 91).

23 Решение от 30 януари 2014 г., Diakité (C-285/12, EU:C:2014:39, т. 24).

24 В този смисъл вж. *Chanet*, C. La Convention des Nations Unies contre la torture et autres peines ou traitements cruels, inhumains ou dégradants. — *Annuaire français de droit international*, vol. 30, Persée, Paris, 1984, p. 625—636.

25 Вж. в този смисъл *Ponroy*, E. et *Jacq*, C. Étude comparative des Conventions des Nations Unies et du Conseil de l'Europe relatives à la torture et aux peines ou traitements inhumains ou dégradants. — *Revue de science criminelle et de droit pénal comparé*, Dalloz, Paris, 1990, p. 317.

56. Може ли нарушаването на Конвенцията против изтезанията от трета държава спрямо Съюза да предоставя на лицата възможност да претендират за право на субсидиарна закрила в Европейския съюз? Може ли това нарушение да се тълкува като доказателство за наличието на опасност от нечовешко и унижително отнасяне при завръщане на съответното лице в страната му на произход? Може ли липсата на процедура, предоставяща възможност за обезвреда в страната на произход, да се счита за опасност от тежки посегателства? Именно по тези въпроси Съдът може да поиска да се произнесе.

57. Някои държави биха могли да се съгласят да поемат произтичащите от Конвенцията против изтезанията задължения, макар да не отговарят за съответните изтезания. Такава универсална компетентност се допуска в областта на наказателното право във връзка с наказателното преследване и осъждане на извършителите на изтезания. Всъщност този текст допуска единствената връзка между държавата на сезирания съд и извършването на престъплението да бъде присъствието на предполагаемия извършител на изтезания на територията на държавата, която трябва или да екстрадира, или да осъществи наказателно преследване и да осъди този предполагаем извършител²⁶. Не е обаче обичайна практика да се признава такава универсална компетентност в областта на гражданската отговорност и на правото на обезщетяване на жертвите на увреждащи действия²⁷. В този контекст единствената необходима връзка между престъплението и държавата би било присъствието на жертвата на изтезания, извършени в чужбина, на територията на държавата, която ще поеме отговорност за производството за присъждането на обезщетение. Ако това разширяване на обхвата на съдебната компетентност на държавите — страни по Конвенцията против изтезанията, бъде възприето от Съда²⁸, то би дало възможност жертвите на изтезания ефективно да упражняват правото си на обезвреда и напълно да се отрази *jus cogens*²⁹, с което да се засили борбата срещу изтезанията в международен план³⁰.

58. Само при това положение би могло да се допусне прилагането на член 14, параграф 1 от Конвенцията против изтезанията по случая в главното производство, тоест доколкото позволява да се разшири обхватът на задълженията на държавите членки в областта на субсидиарната закрила. С оглед на това признаването на такава универсална компетентност би излязло извън очертанията на възприетото до момента в съдебната практика на Съюза, а случаят по главното производство не изглежда най-подходящият, за да се предприеме тази стъпка, тъй като две обстоятелства се явяват пречка за приложимостта на член 14, параграф 1 от Конвенцията против изтезанията.

26 Вж. член 5, параграф 2 от Конвенцията против изтезанията съгласно принципа *aut dedere aut judicare*. Вж. в този смисъл *Vandermeersch, D. La compétence universelle. — Juridictions nationales et crimes internationaux*, Presses universitaires de France, Paris, 2002, p. 590—594.

27 ЕСПЧ, решение от 21 юни 2016 г., *Nait-Liman c/y Швейцария* (СЕ:ЕCHR:2016:0621JUD005135707, § 49 и сл., както и § 115 и сл.). В това решение Европейският съд по правата на човека отказва да приеме, че член 6, параграф 1 от ЕКПЧ задължава държавите — страни по Конвенцията, да предвидят механизми за обезвреда по пътя на гражданската отговорност за извършени в трети държави изтезания. В това решение ЕСПЧ уточнява, че приемането на универсална компетентност в тази област би довело до лавина от искиове. След изчерпателен преглед на европейските съдебни системи (§ 49) ЕСПЧ заключава, че макар забраната за изтезания да попада в обхвата на *jus cogens* и във връзка с нея да се прилага универсалната компетентност, гражданските искиове, произтичащи от изтезания, все пак трябва да са съобразени с правилата за териториална подсъдност. Вж. също ЕСПЧ, решение от 21 ноември 2001 г., *Al-Adsani c/y Обединено кралство* (СЕ:ЕCHR:2001:1121JUD003576397, § 61 и 115 и сл.).

28 Като се има предвид, че по този въпрос в европейските правни системи и доктрина далеч не цари единодушие, както Европейският съд по правата на човека припомня в решенията от 21 ноември 2001 г., *Al-Adsani c/y Обединено кралство* (СЕ:ЕCHR:2001:1121JUD003576397, § 61 и 62) и от 21 юни 2016 г., *Nait-Liman c/y Швейцария* (СЕ:ЕCHR:2016:0621JUD005135707, § 115 и сл.).

29 За определение вж. решение от 3 септември 2008 г., *Kadi и Al Barakaat International Foundation/Съвет и Комисия* (C-402/05 P и C-415/05 P, EU:C:2008:461, т. 87): „възприемано като международен публичен ред, който е задължителен за всички субекти на международното право [...] и от който не е възможно отклоняване“.

30 Вж. решение на Международния наказателен трибунал за бивша Югославия от 10 декември 1998 г., *Anto Furundzija* (IT-95-17, § 156).

59. От една страна, от никое доказателство по делото не е видно, че Шри Ланка умишлено би нарушила задълженията по отношение на МР, които произтичат от член 14, параграф 1 от Конвенцията против изтезанията, ако той бъде върнат там. В действителност от изложеното по-горе следва, че МР няма основание да твърди умишлено причинено от Шри Ланка лишаване от грижи, което следователно не би могло да представлява опасност от тежки посегателства като изброените в разпоредбите на член 15 от Директива 2004/83, за да се оправдае предоставянето на субсидиарна закрила дори когато недостатъците на системата за здравеопазване не са оспорени. Поради това a priori не може да се признае, че по отношение на МР Шри Ланка нарушава задълженията, произтичащи от Конвенцията против изтезанията.

60. От друга страна, за да се признае право на обезвреда, трябва да има подадена жалба или предявен иск. Всъщност лицето, което твърди, че е жертва на изтезания, следва да предяви иск, за да получи обезщетение или да се ползва от подходящи условия, които позволяват възможно най-пълна реабилитация съгласно самия текст на член 14, параграф 1 от Конвенцията против изтезанията. В настоящия случай обаче жалбоподателят в главното производство не доказва и дори не твърди, че е подал искане за получаване на обезщетение или на средства за реабилитация било пред властите на Шри Ланка, било пред тези на държава членка, ако въобще последните могат да се окажат компетентни. От никое доказателство по делото не е видно МР да е предявил какъвто и да било иск на основание на разпоредбите на член 14, параграф 1 от Конвенцията против изтезанията.

61. Следователно и при подобна хипотеза единственият начин случаят в главното производство да попадне в приложното поле на тези разпоредби, би бил да се приеме, от една страна, че недостатъците на системата за здравеопазване в Шри Ланка биха довели до умишлено нарушение на задълженията на тази държава по член 14, параграф 1 от Конвенцията против изтезанията по отношение на МР, и от друга страна, че подаването на молба за субсидиарна закрила в държава — членка на Съюза, би могло да се счита за искане да се получат право на обезщетение или средства, необходими за възможно най-пълна реабилитация.

62. Това тълкуване обаче изглежда разширява до крайност приложното поле както на разпоредбите на Директива 2004/83, така и на член 14, параграф 1 от Конвенцията против изтезанията.

63. Освен това е необходимо да се преценят практическите последици от толкова разширително тълкуване. Ако то позволи на всяко лице, подложено в миналото на малтретиране, да се предостави право на субсидиарна закрила, и то докато в страната му на произход не са предвидени средствата и процедурите, предоставящи възможност за обезщетяване или реабилитация на жертвите, включително с въвеждането на система за здравеопазване на достатъчно ниво, това би разширило значително обхвата на задълженията на държавите членки в областта на субсидиарната закрила и би създавало трудности както от процесуално, така и от материалноправно естество. Подобно тълкуване определено би надхвърлило намеренията на законодателя на Съюза при приемането на Директива 2004/83 и общата европейска система за убежище и би рискувало да доведе до увеличаване на молбите за международна закрила, както и до трудности при прекратяването на тези режими за закрила съгласно член 16 от Директива 2004/83 в случай на посттравматичен стрес или опасност от самоубийство. Освен това практиката на Съда се прилага, без да се засягат дискреционните правомощия на държавите членки да допускат пребиваване по хуманитарни съображения на лицата, страдащи от такива разстройства.

64. С оглед на изложеното по-горе следва да се предложи на Съда да постанови, че разпоредбите на член 14, параграф 1 от Конвенцията против изтезанията допускат възможността да не се предоставя субсидиарна закрила на молител в положение като разглежданото в главното производство.

65. Ето защо следва да се предложи на Съда да постанови, че определението, съдържащо се в член 2, буква д) във връзка с член 15, буква б) от Директива 2004/83, не включва реалната опасност от тежки посегателства върху физическото и психологично здраве, произтичаща от предходни изтезания на молителя, за които е отговорна страната на произход, в случай че той би бил върнат в нея, без пречка за това да са член 3 от ЕКПЧ и член 14, параграф 1 от Конвенцията против изтезанията.

V. Заключение

66. Въз основа на гореизложените съображения предлагам на Съда да отговори на поставения от Supreme Court of the United Kingdom (Върховен съд на Обединеното кралство) преюдициален въпрос по следния начин:

„Определението, съдържащо се в член 2, буква д) във връзка с член 15, буква б) от Директива 2004/83/ЕО на Съвета от 29 април 2004 година относно минималните стандарти за признаването и правното положение на гражданите на трети страни или лицата без гражданство като бежанци или като лица, които по други причини се нуждаят от международна закрила, както и относно съдържанието на предоставената закрила, не включва реалната опасност от тежки посегателства върху физическото и психологично здраве, произтичаща от предходни изтезания на молителя или от нечовешко или унижително отнасяне спрямо него, за които е отговорна страната на произход, в случай че той би бил върнат в нея“.